

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди
Факультет іноземної філології
Факультет історії і права

СХОДОЗНАВСТВО. АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали доповідей
IV Міжнародної науково-методичної конференції
24 березня 2023 р.
Частина II*

Харків – 2023

<i>Бузниченко Є.О.</i> ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА СХІДНОГО БЛОКУ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ ТА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ У РОКИ «ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ».....	76
<i>Гупало О.В.</i> РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В'ЄТНАМУ В 1980-Х – 1990-Х РР.: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ, ЗДОБУТКИ ТА ВИКЛИКИ.....	80
<i>Гусак О.В.</i> «АРАБСЬКА ВЕСНА» І СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ІСЛАМСЬКОЇ ДЕРЖАВИ (НА ПРИКЛАДІ ЙОРДАНІЇ).....	82
<i>Дерід І.О., Федотова Д.В.</i> СИСТЕМА ЯКОСТІ ВИРОБНИКІВ КОРЕЙСЬКОЇ КОСМЕТИКИ.....	84
<i>Кіндратішин К.І., Ямпольська Л.М.</i> ГРОМАДСЬКА ДУМКА ТА АНТИВОЄННІ РУХИ У США ПІД ВПЛИВОМ ВІЙНИ У В'ЄТНАМІ (1964–1975 РР.).....	86
<i>Кошовий С.А.</i> «МИРНИЙ ПЛАН», ЯКОГО НЕ БУЛО: КИТАЙ РОБИТЬ НЕВЕЛИКІ ЗМІНИ У СВОЇЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЛІТИЦІ.....	92
<i>Красновський М.С.</i> «НАФТОВЕ ПИТАННЯ» СРСР У КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ (НА ПРИКЛАДІ АФГАНСЬКОЇ ВІЙНИ 1979–1989 РР.).....	95
<i>Кушнір Т.М.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕТИКИ БІЗНЕСУ В КИТАЇ.....	98
<i>Матей Ю.Ф.</i> СТАТЕГІЯ США «СХІД – ЗАХІД»: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ В КРАЇНАХ КАСПІЙСЬКОГО РЕГІОНУ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ.....	100
<i>Мірошніченко С.В.</i> ФАРРОХРУ ПАРСА – ПЕРША ЖІНКА В УРЯДІ ІРАНУ.....	104
<i>Олійник О.М., Олійник Ю.О.</i> ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КИТАЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗРОСТАННЯ ТЕМПІВ ЕКОНОМІЧНОГО РОСТУ.....	107
<i>Павленко С.С.</i> ГОТО ЯСУЦУГУ: ВІД КОНСУЛЬСТВА В ОДЕСІ ДО ВІЦЕКОНСУЛЬСТВА У ЛЬВОВІ.....	109

стурбовані власними інтересами та прийняттям рішень, які принесуть користь їм особисто. Міжособистісні зв'язки або людські відносини, переконання щодо корпоративної етики та соціальної відповідальності будуть зменшені у важливості та впливі».

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Peng S. Chan, Dennis Pollard, Shirley Chuo (2007). Corporate Ethics: China vs. USA. *International Business & Economics Research Journal*. Vol. 6, № 2, 1-8.

СТАТЕГІЯ США «СХІД – ЗАХІД»: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТУ В КРАЇНАХ КАСПІЙСЬКОГО РЕГІОНУ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Матей Юлія Федорівна, здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти

1 року навчання факультету історії і права

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Науковий керівник: к. і. н., доц. Л.М. Ямпольська

Криза американо-турецьких відносин в Каспійському регіоні, яка спостерігалась протягом останніх років ХХ ст., на початку ХХІ ст. була подолана. Велику роль у стабілізації співробітництва між США та Туреччиною відіграв енергетичний коридор «Схід-Захід». Проєкт «Схід-Захід» – це комплекс трубопроводів з пострадянських прикаспійських республік, у першу чергу Баку-Джейхан, які повинні були йти в обхід Росії та Ірану (Матей, Ямпольська, 2021, с. 111). У рамках такого партнерства адміністрація Б. Клінтона виходила з необхідності, по-перше, посилення міжнародного впливу Туреччини, за допомогою якої Вашингтон міг реалізовувати геополітичні стратегії на Близькому Сході; по-друге, стримування Росії і Ірану, які проводили активну політику в Каспійському регіоні; по-третє, недопущення внутрішньої дестабілізації регіону. Під тиском адміністрації Б. Клінтона провідні американські корпорації, які спочатку виступали різко проти нерентабельного та ризикованого нафтопроводу Баку-Джейхан, були змушені переглянути свої позиції і підтримати стратегію Вашингтону. Туреччина, також реалізовувала активні дипломатичні кроки по залученню держав регіону в здійснення стратегії «Схід-Захід». У результаті всі пострадянські республіки Прикаспію підтримали план, підписавши відповідні угоди.

Однак, згодом реалізація цієї стратегії майже зупинилась через кризу всередині регіону. Це сталося через те, що коли компанія «BP-Амосо», що займалася розробкою енергоресурсів в Азербайджані, виявила, що в багатьох свердловинах замість нафти міститься газ, азербайджанська сторона

висловила бажання мати близько 50 % у проєкті з експорту газу з Туркменістану через Азербайджан до Туреччини. С. Ніязов висловив різкий протест та призупинив переговори щодо втілення проєкту. Це призвело до того, що С. Ніязов уклав договір на експорт газу з російським «Газпромом» у середині березня 2000 р.

Туреччина одразу відреагувала на підписання такої угоди і президент С. Демірель відправився з офіційним візитом до Туркменістану наприкінці березня 2000 р. (Aydm, 2004, р. 18). Метою візиту було переконати С. Ніязова в необхідності будівництва транскаспійського газопроводу. Президент Туркменістану був задоволений увагою з боку Туреччини та перестав вимагати перефінансування від транскаспійського газопровідного консорціуму. С. Демірель і С. Ніязов домовилися, що будівництво газопроводу почнеться до кінця 2000 року. Президент Туркменістану обіцяв, що газ в будь-якому випадку дійде до Туреччини, однак залишив за собою право вирішити за яким маршрутом: через Іран, по дну Каспійського моря або через Росію (The Silk Road Strategy Act, 1999).

Згодом стало очевидно, що будівництво нафтопроводу Баку-Джейхан і транскаспійського газопроводу не дозволяє досягти всіх завдань зовнішньої політики США в Каспійському регіоні. Схема трубопроводів, які пов'язували країни безпосередньо з Заходом, не могла вирішити питання нестабільності цих держав.

Багато аналітиків в США почали говорити про те, що нафтопровід і нафтогазові багатства не приведуть до поліпшення політичної обстановки в країнах. Наприклад, збагачення Оману за рахунок продажу ресурсів не зробило його демократичною державою (Кулешова, 2011, с. 186). Усе частіше стали звучати думки, що країнам пострадянського простору потрібна демократія, так як в її відсутності економічне зростання буде тільки в сфері енергетики, в яку вкладено великі іноземні інвестиції.

Зазначалося також, що уряди прикаспійських республік відмовилися приймати закони, згідно з якими багатства, отримані від продажу ресурсів досягнуть пересічних громадян. У разі збагачення еліти народ могло захлеснути невдоволення і обурення, що могло призвести до виникнення соціальних конфліктів і політичної дестабілізації. Таким чином, з цієї точки зору, проєкт «Схід-Захід» в будь-якому випадку був приречений на невдачу: якщо вдасться його реалізувати, то потужну фінансову підтримку отримають недемократичні уряди і еліти держав, а не громадяни; якщо він виявиться невдалим, то виникне небезпека зростання ісламського екстремізму на ґрунті «нездійснених очікувань» (Волович, 2008, с. 13).

Звіти державного департаменту США показували, що порушення прав людини, корупція і недотримання порядку виборів в державах регіону

постійно наростали. У всіх країнах, через які повинні були проходити трубопроводи, збільшувалася кількість порушень прав людини (Clinton, 1999).

Президент Туркменістану С. Ніязов взагалі ізолював свою країну від світової спільноти, відмовляючись від участі в спільних економічних, військових або політичних кампаніях, однак зберіг тісні відносини з Москвою. Наприклад, російські війська продовжували охороняти кордон з Іраном.

В Узбекистані президент І. Карімов встановив авторитарний режим, заборонив всі політичні партії. У Таджикистані спостерігався повний розвал економічної і політичної системи. У Грузії при проведенні виборів систематично порушувалися права, людини. Азербайджанський президент Г. Алієв не прагнув здійснювати реформи, повністю покладаючись на зміцнення економіки за допомогою будівництва нафтопроводу, і планував передати управління країною синові. У той же час, в Азербайджані закривалися школи.

Економічно занепалий, нездатний захистити свої кордони, поглинений етнічними проблемами Киргизстан перетворився з прикладу демократизації для інших держав регіону країну в повністю залежну від сусідніх держав. Крім того, політичне керівництво країни уклало свою опозицію до в'язниці (Воротнюк, 2015, с. 13). У Казахстані також можна було спостерігати відсутність демократії, надмірне посилення виконавчих органів за рахунок законодавчої влади, у той час як судова гілка також перебувала на службі чинного режиму (Воротнюк, 2015, с. 15).

Загальною проблемою усіх країн регіону був наркотрафік через те, що Афганістан став провідним у світі джерелом опіуму і героїну, а найзручнішим маршрутом транспортування наркотиків на Захід виявилася Центральна Азія (Аудм, 2004, р. 18). Наркотрафік у регіоні дозволив забезпечити фінансову незалежність сепаратистських, радикальних релігійних і терористичних рухів.

Крім вищезазначених, серед проблем регіону, також можна назвати контрабанду ядерних матеріалів, міжнародний тероризм, загрозу етнічних конфліктів, проблеми, викликані бідністю, епідеміями і погіршенням екології.

Ще одна мета, якої не змогла досягти адміністрація США за допомогою стратегії «Схід-Захід», – це звільнення країн регіону від впливу Росії. Туреччина і США витратили майже десятиліття на те, щоб створити свою сферу впливу на пострадянському тюркському просторі, але тепер виникли побоювання, що їх зусилля були витрачені даремно. Ці побоювання були в певному сенсі виправдані, оскільки новий російський уряд робив спроби відновлення російської сфери впливу на території колишнього СРСР (Кулешова, 2011, с. 190).

Москва поступово почала повертатися на свої колишні позиції, внаслідок чого перегони за встановленням контролю над потоком нафти і газу з регіону, ініційовані американською адміністрацією, значно сповільнилися. У російського президента була чітка мета – повернути країни на свою орбіту впливу, особливо у військовій сфері.

Проте, незважаючи на деякі невдачі американської зовнішньополітичної стратегії в Каспійському регіоні (зростаюча нестабільність в прикаспійських країнах, часткове їх повернення в орбіту російського впливу), її позитивні сторони змушували США залишатися вірними обраному зовнішньополітичному курсу. Адміністрація зуміла домогтися деяких своїх цілей за допомогою здійснення стратегії «Схід-Захід», а саме обмежити вплив Ірану та підвищити статус Туреччини в Каспійському регіоні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матей, Ю.Ф., Ямпольська, Л.М. (2021). Геополітичні інтереси транснаціональних корпорацій у Каспійському регіоні на початку XXI ст. *Theoretical and Empirical Scientific Research: Concept and Trends: Collection of Scientific Papers «ЛЮГОС» with Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference*. Vol. 3 (Oxford, December 10, 2021). Oxford-Vinnytsia: P.C. Publishing House & European Scientific Platform, 111–113. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/17430> (дата звернення: 22.02.2023).
2. Aydm, M. (2004). Foucault's Pendulum: Turkey in Central Asia and the Caucasus. *Turkish Studies*, 2, 1–22.
3. U.S. House of Representatives. The Silk Road Strategy Act 106th Congress, 1st Session. August 3, 1999. Washington, DC. URL: <https://www.congress.gov/congressional-report/106th-congress/senate-report/45/> (дата звернення: 01.03.2023 р.).
4. Кулешова, К.І. (2011). До питання про визначення турецької моделі. *Вісник Одеського національного університету*. Одеса: Астрапринт. Т. 16, № 8, 180–192.
5. Волович, О. (2008). Політика Росії, Туреччини, США і ЄС в Чорноморсько-Каспійському регіоні: взаємодія і суперництво. *Чорноморська безпека*, 1 (7), 11–14.
6. Clinton, W.J. (1999). President Delivers Remarks at the Signing Ceremony to the Baku-Ceyhan Pipeline Agreement. US Department of State Dispatch. 1999. November 18. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/remarks-signing-ceremony-for-the-baku-ceyhan-and-trans-caspian-gas-pipeline-agreements> (дата звернення: 18.02.2023 р.).
7. Воротнюк, М.О. (2015). Туреччина: регіональний гравець з глобальними амбіціями. Київ: Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні, 16 с.